

1204

Τρεις διαλέξεις με θέμα την Δ΄ Σταυροφορία, την Δύση και τις ισχυρές της δυνάμεις στα τέλη του 12ου-αρχές 13ου αιώνα, την Αλωση της Πόλης και την κατάλυση της βυζαντινής εξουσίας, την ιστορία και τοπογραφία της κατακτημένης πρωτεύουσας (1204-1261) και τις εξελίξεις στην αλλοτινή βυζαντινή επικράτεια

Ομιλητής ο Γιάννης Μαυρίκος

Σημειώσεις Πρώτης Διάλεξης (18 και 19/11)

ΔΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΤΗΣ Δ΄ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑΣ

Πάπας INNOΚΕΝΤΙΟΣ Γ΄ (Κατά κόσμον Giovanni Lotario dei conti di Segni). Ανέβηκε στον παπικό θρόνο το 1198, σε ηλικία 37 ετών. Σκοπός της ζωής του ήταν από την αρχή η ανακατάληψη των Αγίων Τόπων. Θεωρείται ο ιδρυτής της παπικής θεοκρατίας. Συγκροτημένη προσωπικότητα, δυναμικός και θεληματικός, κατάφερε να επιβάλλει την βούλησή του σε αρκετά κοσμικά θέματα. Στην αρχή επιδίωξε να συνενώσει τους ηγεμόνες της Δύσης και τον Βυζαντινό αυτοκράτορα σε κοινή πορεία προς την Παλαιστίνη, αλλά αυτό το σχέδιο απέτυχε. Επέμεινε όμως και πέτυχε την συγκρότηση της Δ΄ σταυροφορίας από φεουδάρχες της Γαλλίας, της Φλάνδρας, της Βουργουνδίας και της

Γερμανίας. Απεχθανόταν την Βενετία, αφενός λόγω των εμπορικών της σχέσεων με τον μουσουλμανικό κόσμο, παρά τις ρητές απαγορεύσεις του, αφετέρου επειδή η Βενετία κράτησε ουδέτερη στάση απέναντι στην διένεξη μεταξύ των Γουέλφων (που υποστήριζαν τον Πάπα) και των Γιβελίνων (που υποστήριζαν τους λαϊκούς ηγεμόνες), την ώρα που όλη η υπόλοιπη Ιταλία είχε ταχθεί με τους Γουέλφους (βλέπε και πιο κάτω για την διαμάχη αυτή). Επειδή δεν είχε εμπιστοσύνη στους αρχηγούς της σταυροφορίας και την Βενετία, προκειμένου να δώσει την ευλογία του στην εκστρατεία, έθεσε ρητό όρο να μην προσβληθεί καμία χριστιανική πόλη και δεν δίστασε να αφορίσει τους σταυροφόρους όταν παρέβησαν τις εντολές του και κατέστρεψαν την Ζάρρα / Ζάρα στις δαλματικές ακτές (σήμερα Ζάνταρ, Κροατία), το 1202, και μετά την Κωνσταντινούπολη. Καταδίκασε μεν την εκτροπή της σταυροφορίας και εξέφρασε τον αποτροπιασμό του για την καταστροφή της Πόλης, τις σφαγές, τους βιασμούς και τις λεηλασίες, βιάστηκε όμως, ως ρεαλιστής, να αναγνωρίσει τα τετελεσμένα, φροντίζοντας να «ληηλατήσει» και αυτός την πνευματική και θρησκευτική κληρονομιά του Βυζαντίου επιβάλλοντας την ένωση των εκκλησιών. Παρόλα αυτά αντιλήφθηκε ότι η τυπική αυτή ένωση δεν θα είχε καμία τύχη χωρίς την πνευματική ένωση στις ψυχές των βυζαντινών. Πέθανε το 1216, απογοητευμένος μπροστά στην συγκλονιστική αυτή για την εκκλησία, πραγματικότητα.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ της ΣΟΥΑΒΙΑΣ. Γερμανός ηγεμόνας της Σουαβίας (η Σουηβίας), 1198-1208. Η Σουαβία είναι η γερμανική περιοχή που συνορεύει σήμερα με την Ελβετία, η περιοχή του Μέλανα Δρυμού. Ηγέτης της παράταξης των Γιβελίνων (οι Γιβελίνοι υποστήριζαν την ανεξαρτησία των λαϊκών ηγεμόνων απέναντι στην κυριαρχία του Πάπα, συνεπώς ήταν αρχηγός του αντιπαπικού στρατοπέδου). Ο Φίλιππος ήταν συγγενής του Βυζαντινού αυτοκράτορα Ισαάκιου Άγγελου*, που είχε ανατραπεί, τυφλωθεί και φυλακιστεί από τον σφετεριστή αδελφό του Αλέξιο Γ'. Όταν ο νεαρός γιός του Ισαάκιου, ο Αλέξιος, κατέφυγε στον Φίλιππο προκειμένου να ζητήσει την βοήθειά του για την αποκατάσταση του Ισαάκιου στον θρόνο, δέχτηκε να παράσχει βοήθεια, βλέποντας μία χρυσή ευκαιρία να ρυθμίσει τα πράγματα στον βυζαντινό θρόνο και να προωθήσει έτσι τα σχέδιά του για την ένωση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας με την Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία του Γερμανικού Έθνους, σε μία ενιαία οικουμενική αυτοκρατορία υπό το σκήπτρο του.

*Philipp von Schwaben. Στις 25 Μαΐου του 1197, παντρεύτηκε την Ειρήνη Αγγελίνα, κόρη του αυτοκράτορα Ισαάκιου Β' του Αγγέλου και χήρα (στα δεκατρία-δεκατέσσερά της) του βασιλιά Ρογήρου Γ' της Σικελίας. Το 1197, ο Φίλιππος είχε ακόμα τον τίτλο του δούκα της Σουαβίας. Βασιλιάς αναγορεύτηκε το 1198. Η βασίλισσα Ειρήνη, μετονομάστηκε Μαρία στη Γερμανία. Πέθανε το 1208, μερικούς μήνες μετά τη δολοφονία του Φίλιππου. Αν είχε γεννηθεί το 1181, ήταν μόλις είκοσι επτά χρονών «ένα τριαντάφυλλο χωρίς αγκάθια».

ΤΙΜΠΩ της Καμπανίας. Ο μεγαλύτερος φεουδάρχης της Καμπανίας, περιοχής της Γαλλίας. Εκλέχτηκε ομόφωνα αρχηγός της σταυροφορίας το 1199, λόγω της ισχύος και της μεγάλης οικονομικής του δύναμης. Πέθανε όμως ξαφνικά την ίδια χρονιά αν και μόλις 22 ετών. Στην θέση του εκλέχτηκε νέος αρχηγός ο Βονιφάτιος, κόμης του Μομφερά.

ΒΟΝΙΦΑΤΙΟΣ ο ΜΟΜΦΕΡΑΤΙΚΟΣ. Ηγεμόνας του Μομφερά (περιοχή της Λομβαρδίας, στην βόρεια Ιταλία). Έγινε αρχηγός της σταυροφορίας στη θέση του Τιμπώ, μετά τον πρόωρο θάνατο του τελευταίου, με πρόταση του Γοδεφρείδου Βιλλεαρδουίνου. Φίλος και υποτελής, κατά την φεουδαρχική τάξη, του Γερμανού βασιλιά Φίλιππου της Σουαβίας, δέχτηκε να θέσει την σταυροφορία στην εξυπηρέτηση των φιλοδοξιών και των σχεδίων του Φίλιππου, εκτρέποντάς την προς την Κωνσταντινούπολη, με σκοπό να αποκαταστήσει τον εκθρονισμένο Ισαάκιο Άγγελο και τον γιό του Αλέξιο στον θρόνο. Τα κίνητρά του, εκτός από την επιθυμία της ικανοποίησης του Φίλιππου, ήταν και ιδιοτελή καθώς προσδοκούσε την άνοδό του στον αυτοκρατορικό θρόνο μετά την κατάληψη της Πόλης. Όπως και ο φεουδαρχικός του κύριος, ο Φίλιππος της Σουαβίας, ανήκε και αυτός στους Γιβελίνους και το αντιπαπικό στρατόπεδο.

ΓΟΔΕΦΡΕΙΔΟΣ ΒΙΛΛΕΑΡΔΟΥΙΝΟΣ. Γάλλος φεουδάρχης, υποτελής του Τιμπώ της Καμπανίας. Με δική του πρόταση εκλέχτηκε ως αρχηγός της σταυροφορίας ο Βονιφάτιος, μετά τον θάνατο του Τιμπώ. Συμμετείχε στην αντιπροσωπεία των σταυροφόρων για τις διαπραγματεύσεις με την Βενετία, στην αντιπροσωπεία που διαπραγματεύτηκε με τους Βυζαντινούς και σε αυτήν που καθόρισε τους όρους της διανομής της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Γνώριζε τις ηγετικές αποφάσεις από πρώτο χέρι και είχε ηγετικό ρόλο στην λήψη τους. Αφού αποσύρθηκε, έγραψε την ιστορία της σταυροφορίας και το σύγγραμμά του αποτελεί την πλέον επίσημη δυτική πηγή σχετικά με αυτήν (έχει μεταφραστεί στα ελληνικά, στοιχεία θα βρείτε στη Βιβλιογραφία). Βλέποντας τα πράγματα από την ηγετική του θέση, μεροληπτεί αποκάλυπτα. Προσπαθεί να ωραιοποιήσει τις σκοτεινές στιγμές και θεωρεί αποκλειστικούς υπεύθυνους για την εκτροπή της εκστρατείας τους Βενετούς και τον δόγη Δάνδολο, αποκρύπτοντας τον ρόλο των ηγετών των σταυροφόρων.

ΒΑΛΔΟΥΙΝΟΣ της Φλάνδρας. Φεουδάρχης της Φλάνδρας (περιοχή της Γαλλίας τότε και του Βελγίου σήμερα). Οι σταυροφόροι της Φλάνδρας μάς είναι γνωστοί και ως Φλαμανδοί. Ηγετικό στέλεχος της σταυροφορίας, μετριοπαθής και φιλικός προς τον Πάπα. Αν και θεωρούνταν ο λιγότερο πιθανός υποψήφιος στην κούρσα της εκλογής του Λατίνου αυτοκράτορα, εκλέχτηκε τελικά με την υποστήριξη του Δάνδολου ως αυτοκράτορας Βαλδουίνος Α΄ της Κωνσταντινουπόλεως (Baudouin 1er de Constantinople).

ΕΡΡΙΚΟΣ ΔΑΝΔΟΛΟΣ. Ο δόγης της Βενετίας. Ήταν υπέργηρος, πάνω από 80 ετών, και σχεδόν τυφλός. Η δύναμη της όρασής του όμως ήταν αντιστρόφως ανάλογη με τον δυναμισμό και την φιλοδοξία του. Αφοσιωμένος στην υπόθεση της Βενετίας και την αποκατάσταση του εμπορικού της μονοπωλίου στο εμπόριο της Μεσογείου, μισούσε το Βυζάντιο και διψούσε να εκδικηθεί την Κωνσταντινούπολη για τον περιορισμό των εμπορικών προνομίων των Βενετών επί Μανουήλ Κομνηνού, Αλέξιου Β΄ και Ανδρόνικου Κομνηνού. Σε όλη την διάρκεια της σταυροφορίας επέβαλλε την πολιτική του αγνοώντας τον πάπα και βγήκε ο περισσότερο κερδισμένος από τις τελικές διευθετήσεις μετά την κατάλυση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Συνωμότησε με τον αρχηγό των σταυροφόρων, Βονιφάτιο του Μομφερά, προκειμένου να εκτραπεί η σταυροφορία, κρύβοντας από το στράτευμα τις παπικές εντολές και τους αφορισμούς που τις συνόδευαν. Πέθανε το 1205 και θάφτηκε μέσα ή κοντά στην Αγία Σοφία. Μία πλάκα (τοποθετημένη τον 19ο αι.) μέσα στην εκκλησία, δείχνει τον τάφο του κατά μία εκδοχή.

Σημείωση. Για τους πρωταγωνιστές της βυζαντινής πλευράς θα δοθούν στοιχεία στις Σημειώσεις της 2ης Διάλεξης. Εδώ αναφέρουμε μόνον για την δυναστεία των Αγγέλων, 1185-1204: Ισαάκιος Β΄ Άγγελος, 1185-1195. Ο αδελφός του, Αλέξιος, τον συνέλαβε, τον τύφλωσε και τον φυλάκισε. Μαζί και τον νεαρό γιό του Ισαάκιου, επίσης Αλέξιο. Ακολουθεί η βασιλεία του σφετεριστή (αδελφού του Ισαάκιου): Αλέξιος Γ΄ Άγγελος, 1195-1203. Στο μεταξύ ο νεαρός Αλέξιος το έσκασε από τη φυλακή το 1201. Κατέφυγε στον Φίλιππο της Σουαβίας, τον άντρα της αδελφής του Ειρήνης Αγγελίνας. Τον Αύγουστο 1203, οι Σταυροφόροι ανέτρεψαν τον Αλέξιο Γ΄. Βασιλεύει ξανά ο τυφλός Ισαάκιος μαζί με τον γιό του Αλέξιο Δ΄ Άγγελο. Τέλη Ιανουαρίου του 1204 τους ανέτρεψε ο Αλέξιος Δούκας Μούρτζουφλος που βασιλεύει ως Αλέξιος Ε΄ μέχρι τις 12 Απριλίου 1204, παραμονή της Άλωσης.

Η ΔΙΑΜΑΧΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΓΟΥΕΛΦΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΓΙΒΕΛΙΝΟΥΣ

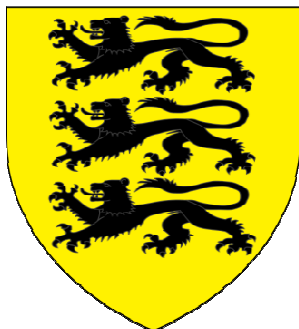
Το όνομα «**Γιβελίνου**» προέρχεται από το γερμανικό Wailblingen, ένα κάστρο-προπύργιο της δυναστείας των Χοχενστάουφεν, ενώ το όνομα «**Γουέλφοι**» προέρχεται από το Welf, πατρώνυμο μίας δουκικής οικογένειας της Βαυαρίας. Ο αγώνας ανάμεσα στους Γουέλφους και τους Γιβελίνους άρχισε στην Ιταλία και αργότερα επεκτάθηκε στην Γερμανία.

Γουέλφοι και Γιβελίνου, Ottavio Baussano

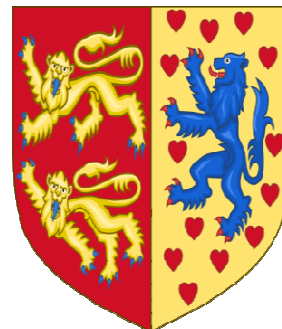
Διήρκεσε από το 1150 μέχρι το 1310 περίπου. Διακρίνουμε σαφώς δύο φάσεις. Η πρώτη φάση διαρκεί μέχρι το 1240 και χαρακτηρίζεται από την ένταση ανάμεσα στην πολιτική εξουσία (ισχύς των λαϊκών ηγεμόνων) και την εκκλησιαστική εξουσία (πρωτοκαθεδρία του Πάπα). Υπέρ της προτεραιότητας της κοσμικής εξουσίας των ηγεμόνων τάσσεται η παράταξη των Γιβελίνων (κατά την περίοδο που μας ενδιαφέρει εδώ, αρχηγός της παράταξης των Γιβελίνων είναι ο Φίλιππος της Σουαβίας –λόγος που τον έκανε εχθρό του πάπα). Υπέρ της δεύτερης τάσης (πρωτοκαθεδρία του πάπα) τάσσεται η παράταξη των Γουέλφων (για την περίοδο που μας ενδιαφέρει, με το μέρος των Γουέλφων βρίσκεται ο ανταγωνιστής του Φίλιππου της Σουαβίας, ο Όθωνας του Μπράουνσβίκ / Brunswick, αυτοκράτορας της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας 1198-1215). Γύρω στο 1200, παραμονές της Δ΄ σταυροφορίας, όλες σχεδόν οι ιταλικές πόλεις έχουν ταχθεί με το μέρος των Γουέλφων, με εξαίρεση την Βενετία που παραμένει ουδέτερη, λόγος για τον οποίο την απεχθάνεται ο πάπας.

Κατά την δεύτερη φάση, μετά το 1240, με την κατίσχυση της παπικής δύναμης, το δίπολο κοσμική ή εκκλησιαστική πρωτοκαθεδρία παύει να έχει περιεχόμενο και η διαφορά ανάμεσα στις δύο παρατάξεις μεταφέρεται σε άλλο πεδίο. Στους Γιβελίνους ανήκουν τώρα όσοι τάσσονται υπέρ της αυτοκρατορικής δύναμης και επιθυμούν ισχυρή κεντρική εξουσία, ενώ στους Γουέλφους ανήκουν όσοι υποστηρίζουν την αυτονομία των περιφερειακών κρατιδίων-φέουδων. Στην Ιταλία ούτε αυτός ο διπολισμός έχει πλέον σημασία. Έτσι με τους Γουέλφους ή τους Γιβελίνους τάσσονται, χωρίς ιδεολογική αναφορά, μεγάλες και ισχυρές ιταλικές αριστοκρατικές οικογένειες. Η κατίσχυσή τους σε μία ιταλική πόλη σημαίνει και την ένταξη της πόλης αυτής στην μία ή στην άλλη παράταξη, όπως για παράδειγμα: η Μπολόνια ανήκει στους Γουέλφους, ενώ η Πάρμα στους Γιβελίνους. Η ένταση ανάμεσα στις δύο παρατάξεις μεταφέρεται στον ανταγωνισμό αριστοκρατικών οίκων και ο πολιτικός αγώνας παίρνει άλλα χαρακτηριστικά.

Οι **Γιβελίνου** (υπέρ της κοσμικής εξουσίας). ΑΡΙΣΤΕΡΑ: Το έμβλημα της γερμανικής βασιλικής δυναστείας των Χοχενστάουφεν (Hohenstaufen, που ονομαζόταν και Staufer ή Staufen κι ήταν γνωστοί στην Ιταλία ως Svevi από τη Σουαβία που κατείχαν), 1138-1254, και ηγεμόνες του Βασιλείου της Σικελίας 1194-1268.

Οι **Γουέλφοι** (υπέρ της πρωτοκαθεδρίας του Πάπα). ΔΕΞΙΑ: Το έμβλημα του βαυαρικού Οίκου των Γουέλφων (Welf ή και Guelf), 11ος αι. - αρχές 20ού. Σύγχρονος κλάδος τους: ο Οίκος του Ανόβερου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ακολουθεί η βασική βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε για τις τρεις διαλέξεις, προκειμένου να εμβαθύνουν περισσότερο στα διάφορα θέματα όσοι ακροατές θα ήθελαν. Έχουν επιλεγεί κυρίως πηγές και μελετήματα που έχουν μεταφραστεί στα ελληνικά.

ΠΗΓΗ Τίτλος: Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ

Συγγραφέας : Γοδεφρείδος Βιλλεαρδουίνος

Εκδόσεις : Χατζηνικολή (3^η επανέκδοση), Αθήνα 2002

Η βασική και επίσημη δυτική πηγή για την Δ΄ Σταυροφορία. Ο Βιλλεαρδουίνος είναι ηγετικό στέλεχος της εκστρατείας και η διήγησή του είναι πολύτιμη μια και γνωρίζει τα πράγματα από πρώτο χέρι. Φυσικά δεν είναι αμερόληπτος, ωραιοποιεί τα σκοτεινά σημεία και επιρρίπτει την ευθύνη για το όνειδος της εκτροπής της σταυροφορίας στους Βενετούς απαλλάσσοντας τους ηγέτες των σταυροφόρων. Οι αδυναμίες αυτές φυσικά δεν μειώνουν την σημασία του βιβλίου. Εξάλλου είναι ενδιαφέρον ο τρόπος γραφής του μεσαιωνικού κειμένου. Μία καλή γνώση της γαλλικής δίνει την δυνατότητα να το διαβάσουμε και στα μεσαιωνικά γαλλικά, μία σαγηνευτική εμπειρία.

ΠΗΓΗ Τίτλος : Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ

Συγγραφέας : Ρομπέρ ντε Κλαρύ

Εκδόσεις : Χατζηνικολή, Αθήνα 1990

Η δεύτερη δυτική πηγή για την Δ΄ Σταυροφορία, γραμμένη από τον Ρομπέρ ντε Κλαρύ που πήρε μέρος στην εκστρατεία και περιγράφει τα γεγονότα ως αυτόπτης μάρτυρας. Η διαφορά με την « Κατάκτηση» του Βιλλεαρδουίνου είναι ότι ο Κλαρύ προσεγγίζει τα πράγματα από την πλευρά του απλού στρατιώτη, μια και δεν είχε καμία σχέση με τους κύκλους της ηγεσίας. Αυτό κάνει το κείμενό του ακόμη πιο ενδιαφέρον. Μπορούμε να έχουμε την μαρτυρία του μέσου σταυροφόρου, απαλλαγμένη από τις σκοπιμότητες της διήγησης κάποιου που είχε άμεση ανάμιξη στην λήψη των αποφάσεων. Είναι σημαντικό να βλέπουμε τις διαφορές απόψεων ανάμεσα στους δύο αυτόπτες μάρτυρες, παρά το ότι και οι δύο δεν μπορούν να αποφύγουν την «αφέλεια» με την οποία γράφουν το κείμενό τους.

ΠΗΓΗ Τίτλος : Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΕΡΡΙΚΟΥ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ

Συγγραφέας : Ερρίκος της Βαλανσιέν

Εκδόσεις : Χατζηνικολή, Αθήνα 1987

Το βιβλίο, γραμμένο από αυτόπτη μάρτυρα της εποχής του Ερρίκου, διαδόχου του Βαλδουίνου της Φλάνδρας στο θρόνο της Λατινικής Αυτοκρατορίας, είναι η μόνη δυτική πηγή για τα πρώτα χρόνια της βασιλείας του. Εκτός από την γοητεία του μεσαιωνικού κειμένου, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι υποσημειώσεις καθώς παρέχουν εξαιρετικές πληροφορίες για τις ορολογίες και τους θεσμούς της εποχής. Σημειώνω ότι στο τέλος του βιβλίου περιλαμβάνεται κατάλογος με τα μεσαιωνικά ονόματα των προσώπων της σταυροφορίας και της εποχής, με την αυθεντική τους προφορά.

ΠΗΓΗ Για το έργο του **Νικήτα Χωνιάτη** παραπέμπω στο διαδίκτυο: Νικήτας Χωνιάτης, *Χρονική Διήγησις*, όπου βρίσκεται ολόκληρο το αυθεντικό κείμενο με τίτλο ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΧΩΝΙΑΤΟΥ ΚΥΡ ΝΙΚΗΤΑ ΑΡΧΟΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΚΑΙ ΛΗΓΟΥΣΑ ΜΕΧΡΙΣ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ιδίως το δεύτερο μέρος για την εποχή των Αγγέλων.

Τίτλος: Η ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ 1204

Υπότιτλος: Ιστορία της τέταρτης σταυροφορίας.

Συγγραφέας: Σερ Έντουιν Πήρς (Sir Edwin Pears)

Εκδόσεις : Στοχαστής, Αθήνα 2004

Πρόκειται για την πλήρη ανάπτυξη της ιστορίας της σταυροφορίας από τον Πήρς, γραμμένη στην Κωνσταντινούπολη, όπου έζησε από το 1873 ως το 1909 και έγινε πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Δικηγορικού Συλλόγου της Κωνσταντινούπολης. Εξαιρετικά πιστή στην ιστορική αλήθεια, με μοναδικό μειονέκτημα το ότι τον καιρό που γράφτηκε δεν είχαν ακόμη μελετηθεί πολλές πλευρές του θέματος.

Τίτλος : Η ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΔΥΣΗ
Υπότιτλος: 5ος-15ος αιώνας
Συγγραφέας : Ζαχαρίας Τσιρπανλής
Εκδόσεις : ΒΑΝΙΑΣ , Θεσσαλονίκη 2004

Ένα πάρα πολύ καλό εμπειριστατωμένο βιβλίο του σημαντικού αυτού καθηγητή της Μεσαιωνικής Ιστορίας. Απλό, συνοπτικό, αλλά πλήρες και πολύ καλά γραμμένο κείμενο με επαρκείς αναφορές στο θέμα της Δ΄ Σταυροφορίας. Νομίζω η καλύτερη πηγή πληροφόρησης για τον μη ειδικό που θέλει να έχει ολοκληρωμένη πληροφόρηση για το θέμα.

Τίτλος: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ (3 τόμοι)
Συγγραφέας : Georg Ostrogorsky
Εκδόσεις : Ιστορικές εκδόσεις Στέφανος Βασιλόπουλος, Αθήνα 1993
Την Δ΄ Σταυροφορία πραγματεύεται ο τρίτος τόμος αυτού του κλασικού έργου.

Τίτλος : ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ 324-1453
Συγγραφέας : A. A. Vasiliev
Εκδόσεις : Μπεργαδή , Αθήνα 1954
Τα θέματα που σχετίζονται με την Δ΄ Σταυροφορία στις σελίδες 546-634. Ειδικότερα για την πολιτική και τα σχέδια του Φίλιππου της Σουαβίας σελ. 551-554. Οι διάφορες θεωρίες για την εκτροπή της σταυροφορίας (μία ολοκληρωμένη παρουσίαση) στις σελ. 561-564.

Τίτλος: Ο ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ δεύτερος τόμος
Υπότιτλος : Η Βυζαντινή αυτοκρατορία (641-1304)
Συλλογικό έργο υπό την διεύθυνση του Jean Claude Chenet
Εκδόσεις : ΠΟΛΙΣ , Αθήνα 2011

Τίτλος : ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ (3 τόμοι)
Συλλογικό έργο με την εποπτεία της Αγγλικής Λαΐου
Εκδόσεις : Μ.Ι.Ε.Τ , Αθήνα 2006
Ειδικότερα για την χρονική περίοδο που μας ενδιαφέρει εδώ, ανά θεματική ενότητα στον τρίτο κυρίως τόμο (από τον 7ο έως τον 15ο αιώνα). Επειδή το έργο είναι συγκροτημένο ανά θεματικές ενότητες, θέματα που έμμεσα ή άμεσα αγγίζουν την Δ΄ Σταυροφορία θα βρούμε και στους άλλους δύο τόμους. Ιδιαίτερα ενδιαφέρονσα η ανάπτυξη του ζητήματος των εμπορικών προνομίων των ιταλικών πόλεων.

Τίτλος : Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΑΝΟΥΗΛ Α΄ ΚΟΜΝΗΝΟΥ 1143-1180
Συγγραφέας : Paul Magdalino
Εκδόσεις : Μ.Ι.Ε.Τ, Αθήνα 2008
Πολύ καλή ανάπτυξη της περιόδου των Κομνηνών προ και κατά την διάρκεια της βασιλείας του Μανουήλ Κομνηνού. Σημειώνω ότι ο γνωστός βυζαντινολόγος Μαγκνταλίνο διαφοροποιείται με την άποψη περί παρακμής και αποσύνθεσης της αυτοκρατορίας στον βαθμό που θα παρουσιαστεί από εμένα στην πρώτη διάλεξη.

Τίτλος : Η Δ΄ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΠΑΚΟΛΟΥΘΑ ΤΗΣ
Συγγραφέας: Μενέλαος Παγουλάτος
Εκδόσεις : Γεωργιάδη-Βιβλιοθήκη των Ελλήνων, Αθήνα 2006
Το βιβλίο παρέχει την ευκαιρία της συντεταγμένης ανάπτυξης των γεγονότων και της συγκέντρωσης των ονομάτων μέσα από το χάος των πληροφοριών. Η χωριστή πραγμάτευση της ιστορίας κάθε κράτους που προκύπτει από την διάσπαση της βυζαντινής αυτοκρατορίας είναι το μεγάλο του πλεονέκτημα. Τα προτερήματά του όμως σταματούν εδώ καθώς δεν αντέχει στην περαιτέρω κριτική, μεροληπτώντας με άκομπο τρόπο υπέρ των ελληνικών θέσεων.

Τίτλος : ΒΥΖΑΝΤΙΟ Υπότιτλος: Παρακμή και πτώση
Συγγραφέας : John Jouliaus Norwich Εκδόσεις : INTERED, Αθήνα 1999
Ιστοριογραφία, παρά ιστορική μελέτη, θα χαρακτηρίζαμε το έργο του γνωστού ιστορικού, ο οποίος δεν αποφεύγει τις απλουστεύσεις και τα λάθη.

Τίτλος : VOCABULAIRE HISTORIQUE DU MOYEN ÂGE
Υπότιτλος : Occident, Byzance, Islam
Εκδόσεις : La boutique de l'histoire (4^η επαυξημένη έκδοση), Paris 2007

Και

Τίτλος: DICTIONNAIRE DU MOYEN ÂGE
Εκδόσεις : Presses Universitaires de France (PUF), Paris 2012

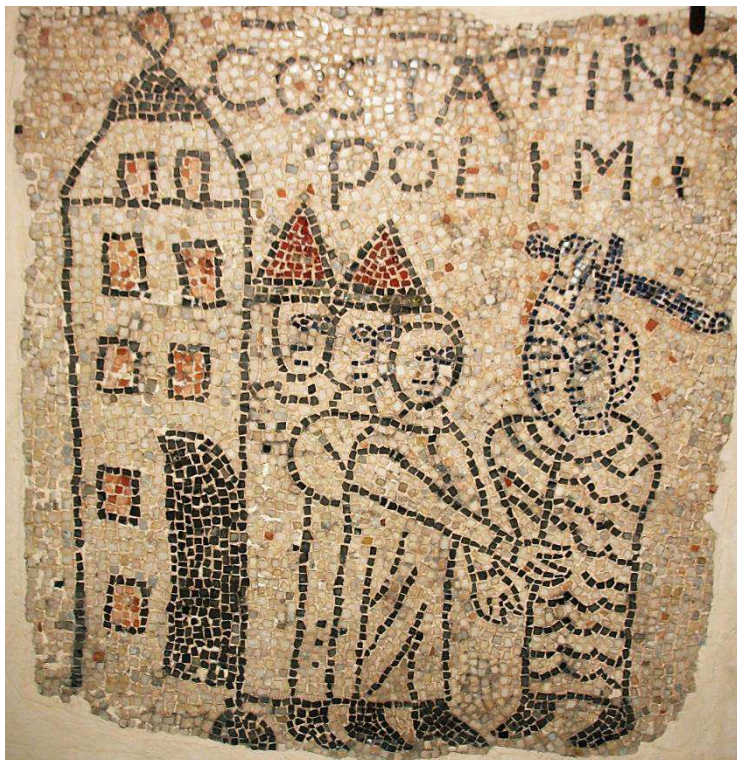
Και τα δύο παραπάνω έργα, συνδυασμένα μεταξύ τους, παρέχουν έναν απέραντο θησαυρό για κάθε μεσαιωνική έννοια και λέξη.

Για την τοπογραφία της Βυζαντινής Κωνσταντινούπολης χρησιμοποιήθηκαν τα:

Τίτλος : CONSTANTINOPLÉ BYZANTINE
Υπότιτλος : Développement urbain et répertoire topographique
Συγγραφέας : Raymond Janin
Εκδόσεις: Institut français d'études byzantines, Paris 1964
Έργο αξεπέραστο και πολύτιμο, συνοδευόμενο με λεπτομερείς χάρτες.

Τίτλος : ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ
Υπότιτλος: Ιστορία και αρχαιολογία
Συγγραφέας : Peter Schreiner
Εκδόσεις : Μ.Ι.Ε.Τ , Αθήνα 2014
Εξαιρετικό βιβλίο με πολλές λεπτομερείς πληροφορίες γύρω από τα τοπογραφικά της Κωνσταντινούπολης και πολύ καλό κείμενο.

Γιάννης Μαυρίκος

Ψηφιδωτό πανό του 1213 που απεικονίζει τους Σταυροφόρους στην Κ/Πολη.
Είναι εντοιχισμένο στον Άγιο Ιωάννη τον Βαπτιστή, στη Ραβέννα.